

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛІСТИЧНІ
ЕКСПЕРТИЗИ»**

**Харків
2023**

імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

**З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ»
для студентів четвертого курсу**

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

**Харків
2023**

**Матеріали до практи
навчальної дисциплін**

**та самостійної роботи з
істичні експертизи» для**

студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В. Ю. Шепітько, Є. Є. Демидова та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 54 с.

У к л а д а ч і: В. Ю. Шепітько,
                              Є. Є. Демидова,
                              К. В. Латиш,
                              В. В. Баранчук

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023

Мета викладання навчальної дисципліни – формування

високого рівня знань основних наукових, методичних, організаційно-тактичних і процесуальних положень щодо призначення і проведення криміналістичних експертиз і практичних навичок їх застосування.

Завдання:

- формування концептуальних знань з організації та провадження криміналістичних експертиз;
- опанування механізмом взаємодії слідчого (суду, адвоката та інших суб'єктів) з судовими експертами, спираючись на знання кримінального процесуального, адміністративного процесуального, цивільного процесуального, господарського процесуального права;
- набуття знань особливостей призначення і проведення різних видів криміналістичних експертиз і практичних навичок;
- формування умінь і навичок оформлення матеріалів для призначення криміналістичних експертиз, оцінки висновку, а також здійснення його критичного й системного аналізу, виявлення експертних недоліків і помилок у тексті висновку.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4
<i>Модуль 1. Загальні положення провадження криміналістичних експертиз</i>			
1.	Криміналістичні експертизи: поняття й місце в системі судових експертиз	2	8
2.	Оформлення матеріалів для призначення криміналістичних експертиз	2	8
3.	Суб'єкти судово-експертної діяльності	2	6
4.	Криміналістична експертиза: стадії, науково-технічні засоби і технології	2	6
5.	Висновок криміналістичної експертизи: види, структура і зміст. Оцінка висновку експерта	2	8
6.	Міжнародний досвід проведення криміналістичних експертиз	2	6
<i>Модуль 2. Призначення і проведення окремих видів криміналістичних експертиз</i>			
7.	Біологічна експертиза	2	8
8.	Трасологічні експертизи	4	8
9.	Експертиза зброї та слідів і обставин її використання	2	8
10.	Лінгвістична експертиза мовлення	2	6
11.	Почеркознавча експертиза	2	6
12.	Технічна експертиза документів	2	6
13.	Фототехнічна й портретна	2	8

	експертизи. Експертиза голограм		
14.	Експертиза відео-, звукозапису	2	6
15.	Експертиза матеріалів, речовин і виробів	4	8
16.	Вибухотехнічна експертиза й експертиза техногенних вибухів	2	6
	<i>Разом</i>	<i>36</i>	<i>112</i>

ПЛАН І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ: ПОНЯТТЯ Й МІСЦЕ В СИСТЕМІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ (2 год.)

Практичне заняття №1

План

1. Нормативно-правове регулювання призначення й проведення криміналістичних експертиз.
2. Поняття і класифікація судових експертиз.
3. Криміналістична експертиза, її види й місце в системі судових експертиз.
4. Предмет, об'єкти і завдання криміналістичної експертизи.
5. Історичний генезис становлення й розвитку криміналістичних експертиз.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Керівник експертної установи з метою проведення комісійної експертизи утворив комісію експертів, до якої залучив експерта-трасолога й експерта-баліста.

Надайте правову оцінку діям керівника експертної установи.

2. Під час розслідування кримінального провадження виникла необхідність встановлення, до якого виду, системи, моделі, калібру належить зброя, вилучена у підозрюваного.

Яка судова експертиза має бути призначена? Що є предметом й об'єктом цієї експертизи?

3. Під час оцінки висновку судово-почеркознавчої експертизи слідчий виявив його недостатню обґрунтованість. У зв'язку з цим слідчий вирішив призначити повторну експертизу.

Оцініть дії слідчого.

Список додаткової літератури

Криміналістичне забезпечення виявлення і розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенко. Одеса: Гельветика, 2018. 430 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія і практика: монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.

Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади) : монографія. Сімферополь: ООО «ДІАЙПГ», 2008. 196 с.

Тема 2. ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

(2 год.)

Практичне заняття №2

План

1. Підстави й порядок призначення криміналістичних експертиз.
2. Підготовка об'єктів для експертного дослідження. Правила упакування і транспортування об'єктів. Матеріали провадження (справи), необхідні для проведення судової експертизи. Порядок і межі ознайомлення експерта з матеріалами провадження (справи).
3. Зразки для порівняльного дослідження, їх види, правила й умови отримання.
4. Правила формулювання запитань судовому експерту.
5. Особливості оформлення матеріалів при призначенні додаткової, повторної, комплексної та комісійної експертиз.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Під час судового розгляду цивільної справи щодо отримання спадку виникли сумніви, чи є виконавцем підпису особа, якій належить заповіт.

Яка експертиза має бути призначена в такому випадку? Які зразки для порівняльного дослідження мають надаватися для проведення експертизи?

2. Слюсаренко В. намагався отримати кредит у банку «АНК». Працівник банку, перевіряючи подані документи, запідозрив, що підписи на документах (оригіналах) виготовлені за допомогою комп'ютерної техніки, і звернувся до правоохоронних органів.

Яку судову експертизу необхідно призначити? Сформулюйте питання експерту. Складіть постанову про призначення судової експертизи.

3. Під час огляду місця події було вилучено дві гільзи й кулю (вилучену з тіла потерпілого). Під час проведення обшуку в квартирі підозрюваної особи було виявлено один екземпляр і коробку з 8 патронами.

Яку судову експертизу необхідно призначити? Сформулюйте питання експерту. Складіть постанову про призначення судової експертизи.

Тема 3. СУБ'ЄКТИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год.)

Практичне заняття № 3

План

1. Система судово-експертних установ в Україні.
2. Судовий експерт-криміналіст: його процесуальний статус.
3. Компетенція й компетентність судового експерта.
4. Підготовка судових експертів. Атестація судових експер-

тів. Порядок присвоєння чи позбавлення кваліфікації судового експерта.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Під час судового розгляду цивільної справи учасником справи заявлено клопотання про призначення судово-авторознавчої експертизи, проведення якої запропоновано доручити особі, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи, при цьому не є працівником державної спеціалізованої установи, що провадить судово-експертну діяльність.

Чи має суд належні правові підстави для задоволення цього клопотання у повному обсязі?

2. Із метою економії процесуального часу експерт самостійно зібрав додаткові матеріали, необхідні для проведення судової біологічної експертизи, що перебувала в його провадженні.

Чи відповідають такі дії за своїм змістом поняттю «експертна ініціатива» вимогам чинного законодавства України?

3. Під час проведення судово-авторознавчої експертизи з метою встановлення чи є Клименко В. автором наданого на експертизу тексту, судовий експерт виявив недостатню кількість порівняльних зразків. У зв'язку з цим слідчому було направлено повідомлення про неможливість проведення експертизи.

Оцініть дії судового експерта.

Тема 4: КРИМІНАЛІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА: СТАДІЇ, НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ І ТЕХНОЛОГІЇ

(2 год.)

Практичне заняття №4

План

1. Стадії експертного дослідження: структура, завдання і

шляхи їх вирішення.

2. Методи й методика експертного дослідження.
3. Особливості процесу дослідження при проведенні комісійних і комплексних судових експертиз.
4. Інноваційне, інформаційне й науково-технічне забезпечення проведення криміналістичних експертиз.
5. Умови й особливості застосування (правила, властивості) масштабного приладдя в експертній практиці.
6. Використання можливостей судової фотографії в експертній практиці.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Під час розслідування дорожньо-транспортної події виникла необхідність призначення комплексної автотехнічної та судово-медичної експертизи.

Як буде здійснюватися організація проведення зазначеної судової експертизи? До якої установи мають направлятися об'єкти дослідження? Які особливості процесу дослідження даної експертизи?

2. До судово-експертної установи для проведення дактилоскопічної експертизи надійшов пістолет, на якому необхідно було виявити сліди пальців рук, і дактилоскопічна картка підозрюваної особи.

Охарактеризуйте стадії експертного дослідження. Які завдання вирішуватиме судовий експерт на кожній із цих стадій

3. Первинною судово-почеркознавчою експертизою встановлено, що виконавцем боргової записки є Михайлов В. Під час судового розгляду цивільної справи виникла необхідність у призначенні додаткової комісійної судово-почеркознавчої експертизи з метою встановлення того, чи здійснювався на Михайлова В. психологічний тиск із боку відповідача під час написання цієї боргової розписки.

Як буде здійснюватися організація проведення зазначеної судової експертизи? До якої установи мають направлятися об'єкти дослідження? Які особливості процесу дослідження даної експертизи?

Список додаткової літератури

Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посібник / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

Порядок проведення та оформлення експертних досліджень: метод. рекомендації / В. С. Печніков, В. В. Назаров, В. І. Пащенко, В. М. Зайцев та ін. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 18 с.

Практичний посібник для працівників органів досудового слідства та експертних підрозділів з питань призначення судової експертизи / за заг. ред. П. В. Коляди. Київ: УВПД ГШ МВС України, 2009. 526 с.

Тема 5: ВИСНОВОК КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ВИДИ, СТРУКТУРА І ЗМІСТ. ОЦІНКА ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА

(2 год.)

Практичне заняття № 5

План

1. Сутність, структура і зміст висновку криміналістичної експертизи.
2. Форми і види висновків.
3. Оцінка висновку криміналістичної експертизи.
4. Поняття й види експертних помилок.
5. Експертні помилки і неправдивий висновок експерта.
6. Способи виявлення експертних помилок і шляхи їх усунення. Рецензування висновків експерта.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи наведеними нижче фабули, знайомляться із запропонованими викладачем висновками судових експертиз, здійснюють їх оцінку.

Фабули

1. У результаті розгляду дактилоскопічної експертизи судовий експерт повідомив про відмову в її подальшому проведенні у зв'язку з неналежною якістю наданих на дослідження копій слідів пальців рук, вилучених із місця події.

Оцініть правомірність дій експерта. Чи має право судовий експерт відмовитися від проведення судової експертизи?

2. Ознайомившись із висновком судово-трасологічної експертизи, адвокат вирішив отримати рецензію на цей висновок, звернувшись із цією метою до наукової установи.

Проаналізуйте доцільність дій адвоката.

3. Під час оцінки висновку судової експертизи слідчий виявив арифметичні помилки в розрахунках і невідповідність даних дослідницької частини й висновку.

Який алгоритм дій слідчого в такому випадку? Чи можна розцінювати наданий висновок судового експерта як неправдивий?

Список додаткової літератури

Воробчак А. Р. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні : монографія. Чернівці : Технодрук, 2020. 231 с.

Демидова Є.Є. Тактика допиту обізнаних осіб: монографія. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2013.

Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посібник / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Щербаковський, М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків, 2015. 560 с.

Тема 6: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

(2 год.)

Практичне заняття №6

План

1. Генезис міжнародного співробітництва у сфері проведення криміналістичних експертиз.

2. Правове регулювання експертної діяльності у країнах ЄС. Тенденції формування єдиного європейського простору в галузі судової експертизи. Основні проблеми використання єдиних методів, технологій та інструментарію проведення судових експертиз, запровадження і валідації судово-експертних методик, імплементації міжнародних стандартів, сертифікації науково-методичного забезпечення, визначення єдиної системи підготовки експертних кадрів у межах міжнародного співробітництва.

3. Джерела і принципи міжнародного співробітництва у сфері проведення криміналістичних експертиз.

4. Зарубіжний досвід проведення криміналістичних експертиз, система експертних установ окремих країн ЄС.

5. Проведення криміналістичних експертиз за дорученням відповідного органу чи особи іншої держави.

6. Залучення судових експертів зарубіжних країн із метою проведення криміналістичних експертиз.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. За згодою органу, що призначив судову експертизу, керівник державної спеціалізованої установи, що проводить судові експертизи, включив до складу експертної комісії провідного фахівця іншої держави.

За нормами процесуального законодавства якої країни і на яких правових підставах повинна провадити свою діяльність зазначена судово-експертна комісія?

2. До Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса» з метою проведення технічної експертизи документів звернувся слідчий з м. Краків (Польща).

Чи має право експертна установа проводити відповідне дослідження? Який порядок проведення криміналістичних експертиз за дорученням відповідного органу іншої держави?

Список додаткової літератури

Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посіб. / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

Порядок проведення та оформлення експертних досліджень: метод. рекомендації / В. С. Печніков, В. В. Назаров, В. І. Пащенко, В. М. Зайцев та ін. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 18 с.

Практичний посібник для працівників органів досудового слідства та експертних підрозділів з питань призначення судової експертизи / за заг. ред. П. В. Коляда. Київ: УВПД ГШ МВС України, 2009. 526 с.

Тема 7: БІОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

(2 год.)

Практичне заняття № 7

П л а н

1. Предмет, об'єкти і завдання біологічної експертизи.
2. Генетичний фінгепринтинг: зміст і сутність. Можливості й основні напрями молекулярно-генетичного дослідження.
3. Предмет і завдання молекулярно-генетичної експертизи.

4. Особливості виявлення, попереднього дослідження, вилучення, упакування і зберігання об'єктів біологічного походження (об'єктів молекулярно-біологічної експертизи): кров, виділення (сперма, слина, піхвові виділення, піт і жиропіт), волосся, епітеліальні клітини, частини органів і тканин організму людини, ґрунт, речові докази, одорологічні сліди). Чинники, які зумовлюють пошкодження слідів біологічного походження.

5. Відбір біологічних зразків для проведення експертизи. Вимоги до процедури відібрання біологічних зразків.

6. Основні помилки призначення молекулярно-генетичної експертизи та їх наслідки.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Під час обшуку в квартирі підозрюваної особи на ковдрі було виявлено речовину бурого кольору, схожу на кров. Слідчий висунув версію, що ці сліди можуть належати потерпілій особі.

Яка експертиза має бути призначена? Які питання можуть бути поставлені на вирішення експертові? До якої експертної установи має звернутися слідчий для проведення судової експертизи? Які об'єкти мають бути надані судовому експерту?

2. Під час розслідування умисного вбивства виникла необхідність підтвердження того, що Темченко В. є батьком Уварова Л. Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Яка експертиза має бути призначена? Складіть постанову про призначення судової експертизи. Які матеріали мають бути надані судовому експерту?

3. Під час огляду місця події біля трупа знайдено недопалок цигарки і жувальну гумку. Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Яка експертиза має бути призначена? Складіть постанову про призначення судової експертизи. Які матеріали мають бути

надані судовому експерту?

Список додаткової літератури

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навч. посіб. для працівників правоохоронних органів. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

Особливості підготовки матеріалів при призначенні судово-почеркознавчої експертизи: методичні рекомендації / Т. В. Кузнецова, С. І. Смірнова. Київ: Укр. наук.-дослід. ін-т спец. техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2019. 38 с.

Тема 8: ТРАСОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ

(4 год.)

Практичне заняття №8

П л а н

1. Сутність трасологічної експертизи, її види.
2. Предмет, об'єкти і завдання трасологічних експертиз.
3. Підготовка матеріалів для провадження трасологічних досліджень.
4. Методики проведення трасологічних експертиз.
5. Дактилоскопічна експертиза. Проблеми дослідження в криміналістиці папілярних узорів інших частин тіла людини (вух, губ тощо).
6. Експертиза слідів ніг людини і взуття: її предмет, об'єкти і завдання дослідження; оформлення матеріалів для проведення експертизи. Експертиза слідів ніг (лап) тварини.
7. Експертиза механічних пошкоджень одягу й експертиза нашарувань на одязі (взутті).

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи наведені нижче фабули, знайомляться із запропонованими викладачем матеріалами (постановами, ухвалами,

висновками судових експертиз).

Фабули

1. Слідчий відмовив захиснику у задоволенні клопотання про проведення судово-трасологічної експертизи у кримінальному провадженні, яке захисник оскаржив до суду. У мотивувальній частині постанови про відмову у задоволенні клопотання, слідчий вказав, що захисник не зазначає конкретних предметів, щодо яких має бути проведене експертне дослідження; призначення трасологічної експертизи призведе до затягування строків досудового розслідування, що порушить один з основоположних принципів кримінального процесуального права, як розумні строки. Крім того, вилучені під час обшуку предмети направлені до експертних закладів з метою проведення експертиз матеріалів, речовин та виробів за експертною спеціальністю 8.6 «Дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів».

Надайте правову оцінку ситуації і вкажіть, яке рішення може прийняти суд за результатами розгляду цієї скарги захисника.

2. Під час огляду місця вбивства виявлено сліди пальців рук, слину на чашках і цигарках, залишених на столі. Також слідчий знайшов недоїдки бутербродів.

Які об'єкти необхідно надати експертові для вирішення ідентифікаційних завдань? Чи обов'язковим є вилучення предмета зі слідами? В яких випадках можна обмежитися наданням копій слідів (зліпків, фотознімків) й які вимоги для оформлення таких копій?

3. Ввечері, коли Полікарченко Д. поверталася з роботи до гуртожитку, на неї напали три собаки й покусали її. Вона запам'ятала, що на них були червоні ошийники.

Надайте оцінку ситуації, які судові експертизи можуть бути призначені. Які питання можна поставити експертові?

Практичне заняття №9

П л а н

1. Експертиза знарядь, агрегатів, інструментів, холодної зброї і залишених ними слідів.
2. Експертиза слідів знаряддя й інструментів, замикальних і контрольних засобів.
3. Експертиза слідів транспортних засобів.
4. Експертиза слідів поділу цілого на частини.
5. Експертиза рельєфних знаків на металі, пластмасі та інших матеріалах.
6. Експертиза вузлів та петель.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Із квартири було викрадено колекцію дорогих поштових марок, але під час огляду слідів зламу не було виявлено.

Надайте оцінку ситуації. Які судові експертизи можуть бути призначені? Які питання можна поставити експертові?

2. На місці події виявлено: 1) гіпсовий зліпок зі сліду протектора шини з місця події; 2) фрагменти осипу фарного скла; 3) затриманий автомобіль Toyota, з розбитою фараю і капотом, на якому потенційно було вчинено наїзд.

Вкажіть, які судові експертизи необхідно призначити й які питання необхідно поставити на вирішення експерта.

3. Водія таксі знайдено мертвим зі слідами насильницької смерті. На шиї виявлені сліди від зашморгу й знайдена мотузка, кінці якої зав'язані на вузол. Також на місці події знайдено предмети, схожі на кастет і кинджал.

Опишіть порядок вилучення й упакування слідів на місці події з метою подальшого направлення на дослідження експертові. Вкажіть, які судові експертизи необхідно призначити й які питання

слід поставити на вирішення експерта.

Список додаткової літератури

Трасологічні дослідження: курс лекцій / А. В. Кофанов, О. Г. Волошин, О. В. Літвінова. Київ, 2010. 304 с.

Криміналістичне забезпечення виявлення і розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса: Гельветика, 2018. – 430 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія і практика: монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.

Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади): монографія. Сімферополь: ООО «ДІАЙПГ», 2008. 196 с.

Тема 9. ЕКСПЕРТИЗА ЗБРОЇ ТА СЛІДІВ І ОБСТАВИН ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ

(2год.)

Практичне заняття №10

П л а н

1. Сутність і види експертизи зброї та слідів і обставин її використання.

2. Предмет, об'єкти й завдання експертизи зброї та слідів і обставин її використання.

3. Підготовка об'єктів для проведення дослідження. Правила поводження зі зброєю й боеприпасами.

4. Дослідження вогнепальної зброї і бойових припасів до неї.

5. Дослідження слідів зброї, слідів пострілу й ситуаційних

обставин пострілу.

6. Дослідження холодної зброї.

7. Дослідження зброї з некінетичним принципом ураження.

8. Дослідження гранатометів і ствольної артилерійської зброї.

9. Дослідження ракетно-реактивної зброї.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи наведені нижче фабули, знайомляться із запропонованими викладачем висновками експертизи зброї та слідів і обставин її використання, здійснюють їх оцінку.

Фабули

1. Відомий журналіст їхав на роботу на своїй автівці. На перехресті вулиць Захисників України і Коцюбинського автомобіль вибухнув. Автомобіль був обладнаний газовим балоном, який місяць тому було обстежено. Однією з версій слідства є те, що до днища була причеплена вибухівка.

Вкажіть які експертизи слід призначити. Які питання необхідно поставити на вирішення експертів. Яким чином можна визначити вид вибухівки.

2. Після деокупації одного з селищ Харківської області у підвалі місцевого жителя було знайдено арсенал зброї, гранатометів і ствольної артилерійської зброї. Місцевий житель пояснив, що це експонати з музею криміналістики одного з навчальних закладів, які він намагався зберегти таким чином.

Чи є необхідність у призначенні судових експертиз у цьому випадку? Якщо так, то вкажіть, яких саме. Які питання можна поставити на вирішення експертів?

3. Цивільний літак, який пролітав над територією бойових дій, зазнав катастрофи. Причини поки що слідству невідомі, але сліди ураження свідчать про нанесення удару шляхом застосування певного вибухового пристрою (ракету «Бук», артилерії, бомби, атаки з штурмовика СУ-25 тощо).

Оцініть ситуацію і вкажіть, які судові експертизи слід призначити у цьому випадку. Які об'єкти треба направити на експертизу?

Які питання слід поставити на вирішення відповідних експертиз?

4. На місці події знайдено труп, декілька різнокаліберних куль і гільз, а також у кишені трупа виявлено саморобний пістолет і кинджал.

Оцініть ситуацію і вкажіть, які судові експертизи слід призначити в цьому випадку. Які об'єкти треба направити на експертизу? Які питання слід поставити на вирішення відповідних експертиз?

Список додаткової літератури

Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброезнавство: підручник / за ред. П. Д. Біленчука. Київ: Міжнар. агенція «BeeZone», 2003. 384 с.

Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : суд.-балістична методика / Д. Ю. Гамов. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2005. — 31 с.

Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посіб. / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї: монографія. Київ: Вид-во «Кий», 2005. 192 с.

Кофанов А. В., Михальчук Т. В. Методологія судово-балістичної методики: монографія. Київ: Три К, 2011. 440 с.

Мельник Р. В. Особливості судово-балістичної експертизи об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю. Київ, 2020. 134 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

Практичний посібник для працівників органів досудового слідства та експертних підрозділів з питань призначення судової

експертизи / за заг. ред. П. В. Коляда. Київ: УВПД ГШ МВС України, 2009. 526 с.

Яремчук В. О. Судова балістика у системі криміналістичних знань. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 244–252.

Тема 10. ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА МОВЛЕННЯ (2год.)

Практичне заняття № 11

1. План

2. Загальна характеристика лінгвістичної експертизи мовлення, її видів.

3. Лінгвістична експертиза писемного мовлення: предмет, об'єкти й завдання дослідження.

4. Лінгвістична експертиза усного мовлення: предмет, об'єкти й завдання дослідження.

5. Мовленнєвий портрет особи в системі криміналістичних знань.

6. Авторознавча й семантико-текстуальна експертизи.

7. Особливості відібрання зразків для проведення лінгвістичної експертизи й вимоги, які до них ставляються.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. У ході судового засідання один з учасників дозволив собі неввічливі висловлювання на адресу судді. У зв'язку з цим суддя звернувся з позовом до суду.

Які експертизи можуть бути призначені? Вкажіть об'єкти, які можуть стати предметом дослідження експертизи. Які питання будуть поставлені на вирішення експерта?

2. Григоренченко А. знайшов у себе на балконі 2 книги «Моя боротьба» (А. Гітлера «Mein Kampf»). Достовірно знаючи, що

вказані книги пропагують культ насильства й жорстокості, а також заборонені в законному обороті для поширення, вирішив їх реалізувати (збути) на ринку. По обіді до прилавку Григоренченка А. підійшла Петрановська-Рабінович Л., яка придбала ці книги. Під час ознайомлення з ними її дуже обурило негативне ставлення щодо так званих «неарійських народів» (євреїв і слов'ян) і вона звернулася до поліції

Які експертизи необхідно призначити для встановлення, чи містить книга інформацію, що розпалює ворожнечу на національному і расовому ґрунті й пропагує ідеї расизму і націоналізму?

3. Під час дослідження висновку судово-лінгвістичної експертизи адвокат звернув увагу на те, що в ньому містяться посилання на застарілі методики проведення судових експертиз, а також наукові праці видатних вчених у цій галузі й статті практиків, розміщені в Інтернет-мережі.

Чи є правомірним використання академічних наукових праць, словників, довідників та інших наукових джерел при проведенні судових експертиз? Які джерела й методики можуть використовувати судові експерти при проведенні дослідження?

4. На шпальтах відомого засобу масової інформації розміщено інформацію про діяльність одного з одіозних суддів, який прославився своїми корупційними вчинками, неправосудними рішеннями, а також закликами до повалення існуючого державного режиму. Його образило публічне поширення про нього інформації як про «одіозного», і він звернувся до суду з клопотанням про проведення судових експертиз.

Які судові експертизи можуть бути призначені в цьому випадку? Які об'єкти можуть бути направлені на дослідження експертові? Які питання можуть бути поставлені на вирішення експерту?

5. Договори про фінансову участь у будівництві житлових будинків на земельних ділянках між сторонами було укладено 16.05.20__ року з метою отримання прибутку від їх продажу. На виконання умов зазначених договорів Крюковченко А.

передав Іванченко Д. кошти, загальна сума яких становить 86094,00 доларів США. Іванченко Д. стверджує, що між ним і позивачем ніяких зобов'язальних правовідносин не виникало, кошти він не брав. Твердження позивача про наявність зобов'язання повернути йому кошти не відповідають дійсності. Надані позивачем договори про фінансову участь у будівництві житлових будинків є лише договорами наміру і їх зміст не підтверджує отримання коштів.

Які експертизи можуть бути призначені для перевірки вказаних обставини у договорах про фінансову участь у будівництві житлових будинків? Наведіть перелік питань, які необхідно поставити на вирішення експертам. Які об'єкти будуть направлені на дослідження. Чи може висновок експерта за результатами таких досліджень бути правовою кваліфікацією тексту? Чи є потреба у використанні спеціальних знань у цьому випадку?

Список додаткової літератури

Ажнюк Л. В. Лінгвістична експертиза як юридичний інструмент. *Майстерум*. Вип. 66: мовознавчі студії. Київ, 2017. С. 8–15.

Гора І., Ходанович В. Сучасні проблеми експертного дослідження мовленнєвих повідомлень, що містять інформацію екстремістського характеру. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 108–113.

Кечеджі ОБ. Роль та значення лінгвістичної експертизи усного мовлення у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України. *Актуальні питання сьогодення*. Т. 2. 2018. С. 48–52.

Савельєва І. В. Порівняльний аналіз криміналістичних понять «мовленнєвий портрет» та «словесний портрет». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2018. № 50. С. 119–122.

Савельєва І.В. Проблемні питання дослідження усного мовлення особи при проведенні лінгвістичної експертизи та експертизи відеозвукозаписів *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5 С. 217–219. URL: http://lsej.org.ua/5_2020/54.Pdf.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, Київ, 2006. 716 с.

Тема 11. ПОЧЕРКОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА

(2год.)

Практичне заняття № 12

План

1. Предмет, об'єкти і завдання почеркознавчої експертизи.
2. Види зразків для порівняльного дослідження. Підготовка матеріалів для почеркознавчого дослідження.
3. Вимоги, які висуваються до об'єктів судово-почеркознавчого дослідження.
4. Особливості відібрання зразків при експертизі навмисно зміненого почерку.
5. Відібрання зразків при експертизі підписів, цифрового письма, у разі смерті виконавця.
6. Методика проведення почеркознавчої експертизи.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Молодий хлопець влаштувався в магазин мобільних телефонів і був уповноважений оформлювати кредити фізичним особам. Замість однієї копії з паспорта й ідентифікаційного коду робив дві, які у подальшому використовував для оформлення додаткових кредитів на купівлю телефонів, але вже для себе. Щоб заплутати слідство він робив підписи “копія вірна” за допомогою печатки і ставив дату лівою рукою. Також було встановлено надання підроблених довідок про доходи.

Чи є доцільним призначення використання спеціальних знань у цьому випадку? Якщо так, то які судові експертизи слід призначити й які завдання поставити перед судовим експертом?

2. Під час розслідування кримінального провадження за фактом можливої підробки атестата про загальну середню освіту й диплома про вищу освіту державним службовцем високого рангу було вилучено класні журнали у школі, а також залікові, екзаменаційні відомості за всі 5,5 років навчання у вищому

навчальному закладі. Результати експертизи підтвердили той факт, що прізвище особи було дописано у відповідних документах.

Вкажіть які експертизи може бути призначено в цьому випадку? Які об'єкти необхідно зібрати й надати на експертне дослідження? Опишіть правила відбору вільних і експериментальних зразків у цьому випадку.

3. Тіло директора комерційного банку було знайдено в номері готелю зі слідами пострілу з близької відстані у скроню. Поряд лежав пістолет і передсмертна записка. Обстановка в номері не порушена, але було багато пустих пляшок від алкогольних напоїв.

Перерахуйте види експертиз, які необхідно призначити. Визначте коло об'єктів, які мають бути направлені на дослідження експерту. Наведіть перелік питань до судового експерта.

4. Баранков В. претендував на зайняття посади в Національному антикорупційному бюро, але не мав достатнього трудового стажу, а тому вирішив внести відповідний запис до трудової книги. Частина тексту написав власноруч, а сам підпис підробив таким чином: з листа перевів оригінальний підпис олівцем, а потім поверх навів ручкою.

Перерахуйте види експертиз, які необхідно призначити. Встановіть коло об'єктів, які мають бути направлені на дослідження експерту. Опишіть правила відбору вільних й експериментальних зразків у цьому випадку. Вкажіть перелік питань до судового експерта.

Список додаткової літератури

Браславець І. В., Лазебний А. М. Проблемні питання при проведенні почеркової експертизи. *Актуальні шляхи вдосконалення українського законодавства* : зб. тез наук. доп. і повідомл. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. вчених, практик. юристів, аспірантів та студентів (м. Харків, 15 трав. 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 119–121.

Волкова А. О., Павлова Н. В. Актуальність судового почеркознавства в галузі криміналістичного знання. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу*:

теоретичні та практичні аспекти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 20-тої річниці створення Полтав. юрид. ін-ту Нац. юрид. ун-ту імені Ярослава Мудрого. (м. Полтава, 29 верес. 2022 р.). Полтава, 2022. С. 72–74.

Воробйова Н. В., Гапченко К. О. Взаємодія експертних установ із слідчими органами при проведенні судово-почеркознавчих експертиз. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників III Наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 черв. 2020 р.). Харків : НДІ ППСН, 2020. С. 143–145.

Воробйова Н. В. Використання комп'ютерних технологій для підробки рукописних почерку і підписів. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю з дня народж. заслуж. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 18–19 квіт. 2019 р.). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 216–218.

Гайдамакіна Д. І. До питання підготовки матеріалів з метою дослідження коротких рукописних записів, виконаних особами похилого й старечого віку. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю з дня народж. заслуж. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 18–19 квіт. 2019 р.). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 215–216.

Тема 12. ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ

(2 год.)

Практичне заняття № 13

План

1. Види технічної експертизи документів.
2. Особливості відібрання зразків для проведення технічної експертизи документів і вимоги, які до них висуваються.
3. Експертиза реквізитів документів, її предмет, об'єкти і завдання дослідження. Методика проведення.
4. Експертиза друкарських форм, її предмет, об'єкти і завдання дослідження. Методика її проведення.

5. Експертиза матеріалів документів, її предмет, об'єкти і завдання дослідження. Методика її проведення.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули

Фабули

1. Під час перетину державного кордону виявлено факт намагання використання Носковим В паспорта з ознаками підробки. Під час огляду місця події вилучено паспорт МН №152174 і поміщено до спеціального пакета 2459036. Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Яку судову експертизу має призначити слідчий? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?

2. У процесі ознайомлення з матеріалами кримінального провадження підозрюваним було знищено окремі докази шляхом закреслення барвником чорного кольору цифр у деяких документах.

Визначте можливості відновлення змісту документів та порядок дій слідчого у цій ситуації.

3. Працівниця пункту обміну готівкових валют, повідомила, що до неї звернувся гр. М для обміну валюти, а саме 100 американських доларів. Під час перевірки банкнот, що надав чоловік, заявниця виявила, що валюта має ознаки підробки. Після того, як вона озвучила це, чоловік забажав забрати купюри, але заявниця зупинила його й звернулася до правоохоронних органів. Гр. М. було затримано, під час поверхневої перевірки виявлено ще 5 купюр номіналом по 100 доларів.

Яку судову експертизу необхідно призначити? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?

Список додаткової літератури

Бирюков В. В., Коваленко В. В. Криминалистическое исследование документов: монография. Луганск, 1999. 164 с.

Бондаренко Г. Д., Щербаковська Л. П., Зубова Н. О., Лошманова Г. В. Криміналістичне дослідження документів, виконаних новими видами пишучих приладів: метод. рекомендації. Харків : МЮУ, ХНДІСЕ, 2011. 28 с.

Дослідження невидимих або слабо видимих давлених зображень в техніко-криміналістичній експертизі документів: методичні рекомендації / Є. А. Рябоконт, О. О. Любимцева. Київ: Укр. наук.-дослід. Ін-т спец. техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2020. 20 с.

Ковальов К. М. Дослідження документів, виготовлених за допомогою лазерних принтерів: метод. рекомендації / К. М. Ковальов, В. Л. Попов. Київ: ДНДЕКЦ, 2009. 18 с.

Криміналістичне документознавство : практич. посібник / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов; за заг. ред. В. В. Бірюкова. Київ, 2007. 332 с.

Бондаренко Г. Д. Криміналістичне дослідження документів, виготовлених за допомогою нових засобів оперативної поліграфічної техніки: метод. рекомендації. Харків: ХНДІСЕ, 2009.

Воробей О. В., Кофанов А. В. Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч. посібник. Київ, 2011. 312 с.

Тема 13. ФОТОТЕХНІЧНА І ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗИ. ЕКСПЕРТИЗА ГОЛОГРАМ

(2 год.)

Практичне заняття №14

План

1. Сутність фототехнічної експертизи. Предмет і об'єкти досліджень.
2. Завдання фототехнічної експертизи.
3. Особливості призначення фототехнічної експертизи й методика проведення.
4. Зміст портретної експертизи, її предмет, об'єкти досліджень.
5. Завдання портретної експертизи.

6. Особливості призначення портретної експертизи й методика проведення.

7. Експертиза голограм: предмет і об'єкти дослідження.

8. Завдання експертизи голограм.

9. Методика проведення експертизи голограм.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули. Знайомляться із запропонованими викладачем висновками судових експертиз.

Фабули

1. У місті Харкові 3 січня 2022 року о 1 годині ночі невідома особа проникла в торговий центр «Рост» і вчинила крадіжку товарів на суму 17750 грн. Зовнішній вигляд чоловіка був зафіксований камерою в той момент, коли підозрюваний хотів зірвати її зі стіни руками. Чоловік був одягнений у спортивну куртку, темні штани, обличчя було закрито маскою з тканини, від підборіддя до носу, на голові була кепка з козирком, рюкзак на спині. Після декількох невдалих спроб пошкодити камеру, він виліз через вікно і зник. Співробітники Харківського районного управління поліції № 2 4 січня перевірили зовнішні камери відеоспостереження, які розташовані по проспекту Героїв Харкова й отримали фотознімки і відеозаписи із зображенням чоловіка без маски, який за своїм зовнішнім виглядом нагадував підозрюваного. Після проведення оперативно-розшукових заходів був затриманий гр. Т. Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Яку судову експертизу необхідно призначити? Які об'єкти має надати слідчий для проведення судової експертизи? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?

2. Громадянка М., 1991 року народження, яка проживала в м. Городня Чернігівської області, 27 лютого 2022 року вийшла з дому і не повернулася. Чоловік і батьки дівчини 28 лютого звернулися до Національної поліції, потім розмістили інформацію про розшук у соціальних мережах. Розшукові заходи не дали позитивних результатів. У соціальній мережі «VK» 14 березня 2022 року батькам надійшло повідомлення, в якому містилася інформація про те, що гр. М. перебуває

на території Російської Федерації та зможе повернутися в Україну після переказу грошових коштів на банківський рахунок, у розмірі 6000 доларів. Від невідомої особи 15 березня надійшло друге повідомлення з фотозображеннями дівчини, схожої на гр. М. Слідчий перевіряв упізнавальні картки на невідомі трупи по Чернігівській області й виявив 2 картки, схожі за фотографіями й описом із зовнішністю гр. М., і вирішив призначити експертизу.

Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Охарактеризуйте стадії експертного дослідження. Яка методика проведення такої експертизи?

3. У грудні 2021 року гр. Т., знаходячись на території «Автомобільного ринку» м. Запоріжжя, придбав у гр. О. голограми із зображенням торговельного знаку Публічного акціонерного товариства «Запорізький автомобілебудівельний завод». Після чого самостійно наклеїв придбані голограми на полімерні пакунки з кустарно виготовленими автомобільними запчастинами, які він придбав раніше. Частину автомобільних запчастин він зберігав за місцем свого проживання, а іншу – в автомобілі «ФІАТ» з номером державної реєстрації АР 8438 АР. Так, 17 січня 2021 року гр. Т. о 10.45 год. збув 4 полімерні пакунки із запчастинами гр. Р., якому було доручено проведення контрольованої закупки автомобільних запчастин із незаконно використаним знаком для товарів і послуг ПАТ «ЗАЗ», вартістю 1000 грн за комплект. У ході проведення обшуку за місцем проживання гр. Т. було виявлено й вилучено кустарно виготовлені автомобільні запчастини і лист із голографіями ПАТ «ЗАЗ».

Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Яка методика проведення такої експертизи?

Список додаткової літератури

Експертиза голографічних номерних знаків, виготовлених за технологією «DOT MATRIX» : звіт про НДР / МЮ України, КНДІСЕ; викон.: Робур І. Й., Майданчук І. Ю. Київ , 2002. 18 с.

Експертиза голографічного захисту цінних паперів та документів : звіт про НДР / МЮ України, КНДІСЕ; викон.: Попов Ю. П., Робур І. Й., Богапов Г. Р., Усков К. Ю. Київ , 1999. 28 с.

Особливості призначення судових експертиз : практ. порадник / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр [авт.-уклад. : Перлін С., Шевцов С., Кокорін О.]. Вид. 2-ге, переробл. Харків, 2021. 92 с.

Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Ліра-К, 2019. 424 с.

Тема 14. ЕКСПЕРТИЗА ВІДЕО-, ЗВУКОЗАПISУ

(2 год.)

Практичне заняття №15

П л а н

1. Експертиза відео-, звукозапису, її предмет, об'єкти дослідження.

2. Завдання експертизи відео-, звукозапису.

3. Особливості відібрання зразків для проведення дослідження. Вимоги, які висуваються до зразків для порівняльного дослідження.

4. Методика проведення експертизи відео-, звукозапису.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи наведені нижче фабули, знайомляться із запропонованими викладачем висновками судових експертиз, здійснюють їх оцінку.

Ф а б у л и

1. Гр. Н. вирішив придбати ноутбук Apple на торговельному інтернет-майданчику "OLX", вартістю 45000 грн. Після перегляду фотозображень продавця в соціальній мережі Facebook гр. Н. написав йому повідомлення і попросив зателефонувати йому у режимі відеозв'язку через мережу «Телеграм» і показати товар. Гр. Н. записав відеорозмову. Продавець попросив переслати йому на картку monobank 10% передплати від

суми вартості товару. Гр. Н. зробив переказ грошових коштів на суму 4500 гривень, після чого зателефонував продавцеві, але зв'язок із ним був відсутній, повідомлення про продаж товару зникло. Того ж дня він звернувся до Національної поліції та написав заяву. Після проведення оперативно-розшукових заходів було затримано гр. К. і встановлено, що він отримав грошові перекази по 4500 грн від шести різних громадян України, які також звернулися до Національної поліції. Ошукані громадяни надали власні фотознімки із зображенням гр. К. Слідчий вирішив призначити експертизу.

Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Яка методика проведення такої експертизи?

2. На трасі Харків-Дніпро відбулася дорожньо-транспортна подія у формі зіткнення двох автомобілів, один з автомобілів зник із місця події. Під час його огляду з автомобіля Chevrolet Aveo був вилучений відеореєстратор. Із камер зовнішнього спостереження, які розташовані на трасі і в м. Дніпро, були вилучені відеозаписи, на яких зафіксовано рух зниклого автомобіля синього кольору. На автомобільній заправній станції ОККО в м. Дніпро був вилучений відеозапис, на якому зафіксований водій, який купував пальне.

Складіть постанову про призначення судової експертизи? Яка методика проведення такої експертизи?

Список додаткової літератури

Авдєєва Г. К. Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції: монографія / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2006. 192 с.

Лівий С. В. Криміналістичне дослідження матеріалів і засобів звуко- та відеозапису : метод. рекомендації / С. В. Лівий, Ю. С. Агаліді та ін. Київ: ДНДЕКЦ, 2001

Луценко Х. В., Роман А. І., Бударіна А. Е. Аналіз соціально-біологічних особливостей диктора за усним мовленням в експертизі відео-, звукозапису. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. С. 359–372.

Особливості призначення судових експертиз : практ. poradnik / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; Харків. наук.-дослід.

експерт.-криміналіст. центр [авт.-уклад. : Перлін С., Шевцов С., Кокорін О.]. Вид. 2-ге, переробл. Харків, 2021. 92 с.

Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посібник / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

Тема 15. ЕКСПЕРТИЗА МАТЕРІАЛІВ РЕЧОВИН І ВИРОБІВ

(4 год.)

Практичне заняття № 16

П л а н

1. Сутність і види експертизи матеріалів, речовин і виробів.
2. Об'єкти криміналістичної експертизи матеріалів, речовин і виробів.
3. Поняття й класифікація мікрооб'єктів, основні правила роботи з ними. Сучасні можливості криміналістичного дослідження мікрооб'єктів. Методи і прийоми вилучення й пакування мікрооб'єктів.
4. Особливості підготовки матеріалів і призначення криміналістичної експертизи матеріалів, речовин і виробів.
5. Предмет і завдання експертизи матеріалів, речовин і виробів.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули

Ф а б у л и

1. На трасі Київ-Харків відбулася дорожньо-транспортна подія – зіткнення двох автомобілів, один з яких зник. Під час огляду місця події експертом-криміналістом вилучено частки фарби автомобіля. При розслідуванні було виявлено автомобіль із пошкодженим лакофарбовим покриттям і слідами свіжого лакофарбового покриття.

Складіть постанову про призначення судової експертизи? Яка методика проведення такої експертизи?

2. На зупинці громадського транспорту «Автовокзал» за адресою: м. Чернівці, пр. Богоявленський, 21 був затриманий гр. Р., у

якого в ході особистого обшуку виявлено й вилучено речовину рослинного походження з характерним запахом коноплі масою приблизно 20 г у пластиковій банці.

Який вид експертизи необхідно призначити? Які питання можна поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?

Практичне заняття №17

План

1. Загальна методика проведення експертизи матеріалів, речовин і виробів.

2. Призначення і проведення окремих видів експертизи матеріалів, речовин і виробів.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули

Фабули

1. Невідома особа, перебуваючи по вул. Вишневецького, 3 в м. Київ 03.06.2020 року близько 04:30 год. шляхом підпалу пошкодила автомобіль марки «Опель Омега». Під час огляду місця події було виявлено й вилучено: залишки обгорілих проводів із багажника й під ним, залишки золи за заднім правим колесом і прозору полімерну шести літрову пляшку, частково наповнену прозорою рідиною із жовтим відтінком. Із цією метою слідчий звернувся до судового експерта для проведення судової експертизи нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів.

Які питання необхідно поставити судовому експерту та які об'єкти необхідно надати на дослідження? Яка методика проведення такої експертизи?

2. Під час розслідування встановлено, що впродовж 2019–2020 рр. група осіб на території Тернопільської області здійснює незаконний продаж забороненого сильнодіючого лікарського засобу, внесеного до переліку сильнодіючих лікарських засобів. У ході проведення обшуку у підозрюваної особи вилучено 5

пластин із лікарським засобом «Данабол» по 20 таблеток у кожній. Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Які питання необхідно поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?

3. У будинку 16.06.2021 р. знайдений труп гр. М з явними ознаками насильства. Під час огляду трупа з правої та лівої долоней рук вилучено мікрочастки волокон сірого кольору. Під час обшуку у підозрюваного гр. К. вилучено светр сірого кольору з ознаками пошкодження.

Слідчий вирішив призначити судову експертизу.

Які питання необхідно поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?

Список додаткової літератури

Давидова О. О. Криміналістичні дослідження матеріалів, речовин та виробів : курс лекцій. Київ : КНТ, 2008. 340 с.

Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Давидова О. О. Криміналістичні дослідження полімерів, гум та виробів з них: метод. рекомендації. Київ, 2010. 48 с.

Наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори : словник-довідник для працівників правоохоронних органів / уклад.: Г. П. Петюнін, А. М. Полях, В. Ю. Шепітько. Харків: Право, 2006. 96 с.

Особливості криміналістичного дослідження органічних пігментів лакофарбових матеріалів та покриттів транспортних засобів: звіт НДР (заключ.), 2012. 83 с.

Тема 16. ВИБУХОТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЕКСПЕРТИЗА ТЕХНОГЕННИХ ВИБУХІВ

(2 год.)

Практичне заняття №18

План

1. Експертиза вибухових пристроїв: сутність, предмет й об'єкти дослідження.

2. Завдання експертизи вибухових пристроїв.
3. Правила поводження з вибуховими пристроями.
4. Експертиза вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), предмет і завдання дослідження.
5. Особливості підготовки матеріалів для експертизи вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу) й експертизи вибухових пристроїв.
6. Сутність експертизи техногенних вибухів, предмет й об'єкти дослідження.
7. Завдання експертизи техногенних вибухів.
8. Особливості підготовки матеріалів для дослідження.

На занятті студенти обговорюють питання плану, демонструється дидактичний матеріал, вирішуються ситуаційні завдання під час роботи зі зразками (макети, муляжі, уламки, сліди) і колекціями, запропонованими викладачем, вирішуються наведені нижче фабули.

Фабули

1. До Харківського районного управління поліції № 1 24 серпня 2022 року надійшло анонімне повідомлення про замінування станції «Університет» Харківського метрополітену. На місце події виїхали оперативники, вибухотехніки і кінологи, які обстежили всю територію і приміщення станції й виявили в одному з них поліетиленовий пакет сірого кольору, в якому був предмет, за загальною будовою схожий на літрову упаковку соку «Наш сік», обладнану вимикачем сірого кольору й антеною білого кольору на верхній її частині. Після огляду і сканування саморобного пристрою експерти ВТУ деактивували його. У ході перевірки камер відеоспостереження відділом поліції в метрополітені встановлено, що невідомий громадянин залишив пакет на підлозі, озирнувся і витягнув із кишені предмет схожий на телефон, направив його на пакет і натиснув пальцем на екран, потім підніс телефон до правого вуха, а через декілька секунд пішов у напрямку північного виходу. Після проведення оперативно-розшукових заходів оперативними співробітниками Харківського районного управління поліції № 1 затримано гр. К., який за зовнішніми ознаками був схожий на підозрюваного. У нього вилучили телефон. За місцем його проживання

було проведено обшук, у результаті якого виявлено й вилучено 250 грам речовини, схожої за формою та кольором на тротил.

Які судові експертизи необхідно призначити слідчому? Як буде здійснюватися організація їх проведення? Які завдання буде вирішувати судовий експерт?

2. Російські війська 1 березня 2022 року спрямували по будівлі Харківської облдержадміністрації (ОДА) дві ракети, що призвело до загибелі 29 осіб, руйнування самої будівлі та серйозних пошкоджень інших будівель у районі майдану Свободи. ДСНС повідомила, що внаслідок обстрілу поблизу будівлі ОДА утворилася вирва розміром 10х9,5 м і глибиною майже 5 м. На місці удару правоохоронці зібрали уламки ракет.

Яку експертизу слід призначити? Як буде здійснюватися організація проведення зазначеної експертизи? До якої установи мають направлятися об'єкти дослідження? Які особливості процесу дослідження даної експертизи?

3. Гр. М. наприкінці лютого 2022 року, перебуваючи в лісовому масиві поряд із дамбою через р. Дніпро в м. Канів, Черкаського району, Черкаської області, незаконно придбав у гр. Н. під виглядом випадкової знахідки в завчасно обумовленому місці корпус бойової оборонної осколкової ручної гранати Ф-1 з уніфікованим підривником дистанційної дії до ручних гранат. Предмет він приніс додому і сховав у власній кімнаті в ящику стола. Згодом, 10.03.2022 року, гр. М. розмістив оголошення в декількох групах телеграм-каналу про намір продати гранату.

Перебуваючи поряд із будинком за місцем свого проживання, гр. М. 16.03.2022 року о 20 год. продав корпус бойової оборонної осколкової ручної гранати Ф-1 з уніфікованим підривником дистанційної дії за 3000 грн. гр. В., якому було доручено проведення оперативної закупки. Гр. М. було затримано й повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України «Незаконне носіння, зберігання, придбання та збут боєприпасів без передбаченого законом дозволу».

Які ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні й ситуаційні питання можна поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?

4. У серпні 2013 року на хімічному підприємстві «Стирол» у Горлівці Донецької області стався викид аміаку. У результаті цього п'ятеро людей загинули, ще п'ятеро постраждали. Оглядом було виявлено й зафіксовано численні пошкодження аміакопроводу, розташованого на території хімічного підприємства. Було прийнято рішення призначити експертизу дослідження обставин і механізму техногенних вибухів.

Які особливості підготовки матеріалів для проведення такого дослідження? Які питання можна поставити судовому експерту?

5. На нафтобазі «БРСМ-нафта» під Києвом, у селі Крячки, 8 червня 2015 року розгорілася масштабна пожежа. Полум'я охопило 4 резервуари з паливом 900 куб. метрів. До гасіння пожежі залучили два пожежні потяги. Уранці 9 червня при гасінні палаючої нафтобазі пролунав вибух. Унаслідок надзвичайної події площа пожежі значно зросла. На нафтобазі 10 і 11 червня відбулися нові вибухи. У найближчих селищах була оголошена евакуація. Рятувальники ДСНС локалізували пожежу на нафтобазі ціною власного життя. Із моменту початку пожежі загинули шість осіб. Відкрито кримінальне провадження з приводу незаконного розміщення двох нафтобаз біля с. Крячки Васильківського району Київської області в безпосередній близькості від військової частини. Були затримані директор нафтобазы й інженер, а також посадові особи, які надали дозвіл на будівництво цієї нафтобазы.

Визначте види експертиз, які необхідно призначити, і сформулюйте питання експертам. Які об'єкти необхідні для проведення експертизи?

Список додаткової літератури

Інструкція про поведінку з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: затв.

наказом МВС України від 19.08.2019 р. № 691. *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2753. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.

Національна академія внутрішніх справ / Робоче місце експерта вибухотехніка. *Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху*. URL : https://arm.naiu.kiev.ua/arm/arm_bmb_exp/idb/metod_wte.html

Пашенко В. І. Основи судової вибухотехнічної експертизи: наук.-метод. посібник. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2000.

Судова балістика та суміжні галузі знань : словник / В. В. Арешонков, А. В. Кофанов, Г. А. Кушнір, В. М. Атаманчук, Ю. П. Приходько. Київ : НАВС, 2015. 184 с.

Пашенко В. І., Грущенко С. А., Ткаченко Є. М. Методи проведення оглядів місць вибухів. Київ , 2004. 30 с.

Пашенко В. І., Свистунов О. Я., Хомко Р. Л. Експертний огляд, розрядження, транспортування та знищення вибухових пристроїв і речовин : довідково-метод. посібник. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 418 с.

Особливості проведення огляду і збору слідової інформації на місці кримінального вибуху : метод. рекомендації / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Ю. П. Приходько. Київ: УкрДГПІ, 2013. 36 с.

Басін К.В., Ізотов О.І., Семенюк О.Г. Криміналістична вибухотехніка у боротьбі зі злочинами терористичної спрямованості : навч. посібник. Київ, 2012. 194 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, спрямованої на вивчення програмного матеріалу навчального курсу. Під час цього виду роботи студент має самостійно опрацювати конспекти лекцій, рекомендовану літературу, нормативні акти, матеріали емпіричних досліджень до тем, що виносяться на практичні заняття.

Формами самостійної роботи студентів є: доопрацювання матеріалів лекції; робота в інформаційних мережах; наукове повідомлення за вузькоспеціальною проблематикою; підготовка тематичних презентацій; підготовка і публікація наукових статей, тез тощо; підготовка до проведення ділової гри, дискусії; складання проєктів процесуальних документів; підготовка лабораторних робіт; узагальнення слідчої, судової та експертної практики; здійснення аналізу законопроектів і змін законодавства.

Самостійна робота студентів полягає у вивченні додаткової навчальної, наукової літератури, ознайомленні із матеріалами слідчої, судової та експертної практики. Самостійна робота призначена для поглиблення знань студентів із тем, що передбачені навчальною дисципліною.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура та кількість годин
Кількість кредитів ЄКТС: 6,0 Кількість модулів: 2 Загальна кількість годин: 180 Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента – 4-8.	Рівень освіти – перший (бакалаврський) Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право»	Модуль 1 Лекції: 12 Практичні заняття: 12 Самостійна робота: 42 Модуль 2 Лекції: 20 Практичні заняття: 24 Самостійна робота: 70 Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (залік)

Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Криміналістичні експертизи» передбачає проведення поточного й підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: вирішення практичних і ситуаційних

завдань, усне/письмове опитування, вирішення завдань під час роботи зі зразками й колекціями процесуальних документів (постановами, експертними висновками), відпрацювання навичок використання отриманих науково-технічних засобів та їх комплектів тощо.

Поточний контроль має на меті перевірити рівень готовності студента до вивчення матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться у формі виконання лабораторних робіт. Упродовж двох модулів студенти виконують *4 лабораторні роботи*. Представляють портфоліо лабораторних робіт. Максимальна кількість балів за виконання лабораторної роботи – 10;

- виконання студентами упродовж семестру завдань для самостійної роботи (підготовка й опублікування наукових статей, створення портфоліо письмових робіт, проектів процесуальних документів тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна кількість балів для отримання заліку – 60.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостійна робота студентів	Підсумкова оцінка знань (залік)
Модуль № 1		Модуль № 2			
п/з	л/р	п/з	л/р		
max 30	max 10	max 40	max 10	max 10	max 100

Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Лабораторна робота	Max 10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Високий (творчий) рівень застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	7	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але є незначні помилки. Середній рівень застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій.
	5	Задовільний рівень застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій. Робота оформлена з помилками й порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи.
	Min 0	Незадовільний рівень застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій. Робота виконана з порушенням вимог академічної

		добросесності.
Оцінка самостійної роботи студента	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні й практичні висновки
	8	У роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними
	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість і самостійність у дослідженні
	4	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, відсутні висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом
	2	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи
	0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи
Залік	Min 60	Достатнє засвоєння матеріалу з дисципліни.
	Max 100	Відмінне володіння матеріалом із дисципліни.

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСІХ ТЕМ

1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. : Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / Авдєєва Г. К. та ін. ; редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. Харків: Право, 2018. 951 с.

2. Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посібник / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

3. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2017. С. 108–144.

4. Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матер. міжнар. «круглого столу» (м. Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. Харків : Право, 2019. 164 с.

5. Інформаційний збірник з питань правових та організаційних основ судово-експертної діяльності // І.С. Ястреб, А.І Чернявський., Р.М Хажинський. Одеса, 2015. 228 с.

6. Кофанов А. В., Михальчук Т. В. Теорія та практика проведення судово-балістичних досліджень : монографія. Київ: УкрДГРІ, 2015. 274 с.

7. Криміналістика : підручник у 2 т. Т.1 / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 456 с.

8. Криміналістичне документознавство : практич. посібник / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов; за заг. ред. В. В. Бірюкова. Київ: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2007. 332 с.

9. Методика проведення експертних досліджень літературних творів наукового характеру / за наук. ред. О. В. Скрипнюк. Київ : НДЦСЕ з питань інтелект. власності, 2019. 85 с.

10. Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

11. Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

12. Особливості підготовки матеріалів при призначенні судово-почеркознавчої експертизи: метод. рекомендації / Т. В. Кузнецова, С. І. Смірнова. Київ : Укр. наук.-дослід. ін-т спец. техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2019. 38 с.

13. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія / І. В. Пиріг. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

14. Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія і практика: монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.

15. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності: теорія і практика : наук.-практ. зб. Київ : Інтерсервіс. Вип. 6, 2020. 110 с.

16. Судова експертологія: курс лекцій для слухачів магістратури юридичних вузів / Тертишник В. М., Варава В. В., Сачко О. В. ; за заг. ред. В. М. Тертишника. Дніпро: ЛІРА, 2021. 208 с.

17. Судові експертизи в процесуальному праві України: навчальний посібник / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Вид-во Ліра-К, 2019. 424 с.

18. Судові експертизи у кримінальному провадженні: навчальний посібник / Тіщенко В.В., Ріпенко А.І., Самойленко О.А. Оdesa: Гельветика, 2021. 152 с.

19. Трасологічні дослідження: курс лекцій / А. В. Кофанов, О. Г. Волошин, О. В. Літвінова. Київ, 2010. 304 с.

20. Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади): монографія. Сімферополь: ООО «ДІАЙПГ», 2008. 196 с.

Нормативно-правові акти

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 р. № 53/5. *Офіційний вісник України*. 2013. № 3. Ст. 91. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

2. Інструкція про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 19.08.2019 № 691 . *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2753. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.

3. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: затв. наказом МЮ України від 03.03.2015 № 301/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. Ст. 468. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> .

4. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби : затв. наказом МВС України від 21.09.2020 № 675. *Офіційний вісник України*. 2021. № 5. Ст. 293. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-21#Text>.

5. Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів : затв. наказом ЦУ СБ України від 24.12.2014 № 855. *Офіційний вісник України*. 2015. № 9. Ст. 255. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#Text>.

6. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1343. *Офіційний вісник України*. 2015. № 92. Ст. 342. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>.

7. Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : затв. наказом МЮ України від

30.12.2011 № 3660/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 3. Ст. 105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12#Text>.

8. Порядок атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595. *Офіційний вісник України*. 2008. № 49. Ст. 1585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2008-%D0%BF#Text>.

9. Порядок ведення державного Реєстру атестованих судових експертів затв. наказом МІО України від 29.03.2012 № 492/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. Ст. 1017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text>.

10. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного суду України від 30.05.1997 р. № 8. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text>.

11. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

12. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

13. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

14. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, 37. Ст. 446. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11–12, №13. Ст. 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Інтернет-ресурси

Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Президента України –
<http://www.president.gov.ua>

Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України –
<http://www.kmu.gov.ua>

Офіційний веб-портал Верховного Суду –
https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/

Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України –
<https://minjust.gov.ua/>

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз імені засл. проф. М. С. Бокаріуса» – <https://www.hniise.gov.ua>

Реєстр атестованих судових експертів –
<https://rase.minjust.gov.ua>

Реєстр методик проведення судових експертиз –
<https://rmpse.minjust.gov.ua>

Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://dspace.nlu.edu.ua/>

Електронний репозитарій ДВНЗ Ужгородського національного університету – <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

Автоматизоване робоче місце слідчого «Інсайт» –
[http:// www.sledovatel.com.ua](http://www.sledovatel.com.ua).

Міністерство внутрішніх справ України –
<https://mvs.gov.ua/uk/>

З М І С Т

Вступ.....	3
Загальний розрахунок годин практичних занять та самостійної роботи.....	4
Плани та завдання до практичних, лабораторних занять і самостійної роботи.....	6
Самостійна робота.....	41
Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....	42
Список літератури.....	47

Навчальне видання

Електронне видання

**МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ»**

для студентів четвертого курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович,
ДЕМИДОВА Євгенія Євгенівна,
ЛАТИШ Катерина Володимирівна,
БАРАНЧУК Василь Васильович

Відповідальний за випуск *Валерій Шепітько*

Редактор *Людмила Русанова*
Комп'ютерна верстка *Юлія Бойко*

План 2023